

Izraelisko – arabský konflikt, Palestína

Palestína: po 1.sv. vojne ju získala Veľká Británia spolu s Mezopotámiou(Irak) ako mandát Spoločnosti národov. Základom uchytenia V. Británie na Blízkom východe bola tzv. **Sykes – Picotová dohoda** medzi francúzskom a VB o povojnovom rozdelení vplyvu na Blízkom východe.

- po prevzatí mandátu nad Palestínou V. Britániou, Británia rozdelila územie a na východnom brehu Jordánu zriadila poloautonómny emirát Zajordánsko. Územie na pravom západnom brehu zostalo pod priamou správou VB.

- **k prvému veľkému stretu medzi Arabmi a Židmi** došlo v r.1929 pri jeruzalemskom Múre nárekov. Do čela arabského odporu sa postavil Amín al – Husajní, ktorý organizoval teroristické skupiny, ktoré zahájili boj proti Židom a Britom. Návrh z r.1937 na rozdelenie Palestíny na arabskú a židovskú Arabi odmietli.

- výrazom ústupkov Britov arabskému tlaku bola **Biele kniha o Palestíne z r.1939**, v ktorej Briti sľubovali poskytnúť do 10 rokov Palestíne nezávislosť, obmedziť židovské prisťahovalectvo v 5 rokoch na 75000 a potom ho úplne zastaviť – Arabov to neobmäkčilo a VB si vyslúžila aj ostrú kritiku Židov.

- **po vypuknutí 2.sv.vojny** sa Arabi i Židia formálne postavili na stranu Veľkej Británie, ale skutočné postoje boli rôzne. **Koniec 2.sv.vojny** znamenal pre Britov v Palestíne zlý sen. 6 miliónov Židov sa stalo obeťou holokaustu, asi 100 tisíc ich prežilo a chcelo odísť do Palestíny. VB však odmietala odvolať Bielu knihu – dôvody: vláda sa obávala, že uvoľnením prisťahovalectva vypukne v Palestíne ozbrojený konflikt medzi Židmi a Arabmi. VB očakávala najmä pomoc od USA(Truman), tie však odmietli prevziať spoluzodpovednosť za to, čo sa bude diať v Palestíne, ale tlačili na VB, aby povolila prisťahovanie 100 tisíc Židom.

- **vo februári 1947** britská vláda uznala, že nie je schopná sama problém riešiť a oznámila OSN, že vráti mandát nad Palestínou;

- **v apríli 1947** bolo zvolané mimoriadne zasadnutie Valného zhromaždenia OSN, ktoré rozhodlo o **zriadení Zvláštneho výboru OSN pre Palestínu(UNSCOOP – United Nations Special Committee on Palestine)**. Ten navrhol ustanovenie dvoch nezávislých štátov, židovského a arabského a zavedenie poručenského režimu OSN pre Jeruzalem a jeho okolie. Plán bol v novembri 1947 prijatý Valným zhromaždením OSN – Židia plán prijali, Arabi odmietali rozdelenie Palestíny. VB však odmietala realizovať plán, ktorý neschválili obe strany. Oznámila aj, že ukončí svoj mandát nad Palestínou do 15.5.1948, do kedy stiahne vojsko z krajiny.

Prvá izraelsko–arabská vojna

- poslední britskí predstavitelia odišli z Palestíny **14.5.1948** a aj v tento deň prvý izraelský premiér David Ben Gurion vyhlásil **vznik štátu Izrael**.

- 5 arabských štátov(Egypt, Irak, Zajordánsko, Sýria a Libanon) na Izrael zaútočilo a zahájilo **prvú izraelsko-arabskú vojnu – jej výsledkom bolo faktické víťazstvo Izraela a vytvorenie jeho hraníc**.

- západný breh Jordánu si nárokovalo Zajordánsko a pásma Gazy okupoval Egypt, Jeruzalem zostal rozdelený medzi Izrael a Zajordánsko;

- **dôsledkom vojny(uzavretie prímeria začiatkom r.1949):** masový útek palestínskych Arabov z územia zabraných Izraelom do susedných štátov, arabské štáty odmietli uznať existenciu štátu Izrael a zavreli cestu jeho lodiam v Suezskom prieplave. Izrael na oplátku odmietol prijať späť asi pol milióna palestínskych utečencov, ktorí zostali v susedných štátoch v utečeneckých táboroch bez možnosti návratu, ale aj bez možnosti integrácie v hostiteľských krajinách.

Druhá izraelsko-arabská vojna, suezská kríza

- v arabských štátoch zmena vládnych garnitúr(40.a 50.roky) – Egyptské kráľovstvo sa v júli 1952 mení na republiku na čele s **Násirom** (od r.1954 prezident Egypta) – zvyšoval tlak na Izrael(nájazdy partizánov zo Sinajského polostrova do riedko osídlených častí izraelského územia). **V r.1955 Egypt zablokoval Akabský záliv**, čím odrezal izraelský prístav na juhu krajiny(Eilat), ktorý predstavoval jedinú možnosť priameho spojenia s Áziou a východnou Afrikou. Nový spojenec Egypta, ZSSR, vybavil jeho armádu bombardérmi.
- **29.10.1956 zaútočili izraelské jednotky na Egypt** na Sinaji, ďalší deň vydali Francúzsko a VB spoločné ultimátum, ktorým vyzývali obe strany k stiahnutiu z desaťmíľového pásma okolo Suezského prielavu, v opačnom prípade budú vojensky intervenovať. Izrael ultimátum prijal, Egypt nie, a tak sa **britské a francúzske jednotky** vydali k egyptským brehom a **5.11.1956 zahájili vojenské operácie**, ale ich postup bol zastavený rezolúciou Valného zhromaždenia OSN požadujúcou okamžité zastavenie boja a **stanovenie mierových síl OSN(UNEF 1- United Nations Emergency Force)**.
- aj ZSSR hrozilo zásahom, ak nebude postup proti Egyptu zastavený;
- **výsledok**: 1. poníženie a diplomatická porážka Francúzska a VB;
2. Izraelu sa podarilo vyčistiť Sinaj od partizánov;

Šesťdenná vojna

- od začiatku 60.rokov sa zhoršovali vzťahy Izraela so Sýriou, ktorá sa stala útočisko partizánov = fedaíni a Egypt sa otvorene stavala na stranu Sýrie;
- **v r. 1964** bola z iniciatívy Egypta **založená Organizácia oslobodenia Palestíny (OOP, od r. 1969 v jej čele Jásir Arafat)**, ktorá prijala tzv. **Národnú chartu**(právo palestínskych Arabov na ich domov, ktorým je celá Palestína).
- OOP vyhlásila vojnu Izraelu, v rovnakej dobe zahájila na izraelskom území teroristické útoky ďalšia palestínska organizácia **Al-Fatah**(Vít'azstvo). Izrael opätovoval útoky proti dedinám v Jordánsku a Libanone, ktoré sa stali základňami teroristov.
- vnútropolitická situácia v Sýrii sa stala impulzom k zahájeniu ďalšieho vojnového konfliktu. Vnútorný konflikt v strane Baas i v armáde v r.1966 dával príčiny k obavám z možného návratu konzervatívnych síl do vedenia krajiny. Toho sa obával ZSSR, ktorý by tak mohol stratiť dôležitého spojencu na Blízkom východe. Vo všetkých arabských štátoch bola zahájená kampaň, ktorej cieľom bolo presvedčiť okolité štáty, že nestabilita sýrskeho režimu je spôsobená záškodníckou činnosťou sionistov a Američanov. Saudská Arábia a Jordánsko prisľúbili Sýrii pomoc.
- začiatkom r.1967 bol Izrael obvinený, že presunul svoje jednotky na sýrsku hranicu a chystá útok. Egyptský prezident Násir v polovici mája 1967 požiadal o stiahnutie mierových zborov OSN zo Sinajského polostrova a po naliehaniach boli **jednotky UNEF 23.5.1967 stiahnuté**. Násir prehlásil, že úžiny budú uzavreté pre lode plávajúce pod izraelskou vlajkou.
- **5.6.1967 zaútočila izraelská armáda** na Sinaj, obsadila pásmo Gazy, západný breh Jordánu, Jerutalem a Golanské výšiny na hraniciach so Sýriou.. behom 2 dní izraelské jednotky obsadili Suezsky prielav a postúpili do egyptského vnútrozemia, egyptské letectvo zničené.
- víťazstvo v 6-dennej vojne zaistilo Izraelu bezpečnejšie hranice.
- **na jar 1969 Egypt** za pomoci sovietskych zbraní **obnovil boje** v okolí Suezského prielavu, išlo o tzv. **opotrebovaciu vojnu (1969-1970)** – prebiehala vznesenie násillia, zvýšenej sovietskej vojenskej intervencie a amerických diplomatických aktivít.
- **v júni 1970 USA vyzvalo k prímeriu** a k jednaniam, uzatvorenie dohody bolo však nakoniec zmarené vďaka porušeniu zjednaných podmienok prímeria zo strany ZSSR(posunuli raketové základne bližšie k Suezskému prielavu), smrťou Násira v septembri 1970 a vypuknutím občianskej vojny v Jordánsku, kde sa palestínsky Arabi za pomoci Sýrie snažili donútiť kráľa Husajna k pokračovaniu bojov proti Izraelu.

Vojna cez sviatok zmierenia – Jom Kippur

- **Násirov nástupca Anvar Sadat (jar1971)** – možnosť uzavretia s Izraelom mier. Proti Sadatovým plánom vystúpila vnútorná prosovietsky orientovaná opozícia. V júli 1972 egyptský prezident vypovedal z krajiny sovietskych vojenských poradcov a vojenské jednotky.

- **v septembri 1973** sa arabské štáty rozhodli k útoku (na Jom Kippur = najväčší sviatok Židov) o sabate **6.10.1973**, kedy Egypt prelomil izraelskú obranu pri Suezskom prieplave a Sýria zároveň zaútočila na Golanské výšiny.

- hl. Vojenské operácie skončili za 2 týždne, kedy Izrael zaútočil, opäť prekročil Suez, obklúčil egyptské jednotky a zároveň vytlačil spojené jednotky sýrske, iracké, saudské, jordánske a marocké z Golanských výšin.

- arabské krajiny zahájili tiež **ropnú vojnu – OPEC zvýšil ceny ropy o 70%** a pohrozil, že bude znižovať dodávky ropy o 5% mesačne, pokiaľ sa Izrael nezaviaže k odchodu z okupovaných území a neuzná legitímne práva Palestínčanov. Saudská Arábia úplne zastavila dodávky ropy do USA, Irak znárodnil časť niektorých zahraničných spoločností, Líbya hrozila úplným vyvlastnením.

- **konferencia sa zišla v Ženeve koncom r.1973 – prvá dohoda z januára 1974** znamenala odpútanie izraelských a egyptských síl a vyslanie mierových jednotiek OSN, zvýšenie vplyvu USA na Blízkom východe.

Izraelko – egyptský mier a jeho dôsledky:

- v r. 1977 zvíťazil vo voľbách blok pravicových strán Likud na čele s Menachinom Beginom vláda vyhlásila, že Izrael si musí ponechať západ. breh Jordánu a urýchliť tu výstavbu nových židovských osád. Túto politiku verejne kritizoval aj americký prezident Jimmy Carter. Zároveň však Begin v novembri 1977 pozval Sadata(Egypt) na návštevu Jeruzalema a ten na návštevu vyzval k mieru medzi oboma stranami.

- **na konferencii v Camp Davide(USA) v septembri 1978** americký prezident Carter donútil Sadata a Begina k záväzku, že do 3 mesiacov podpíšu mierovú zmluvu, ktorou sa Izrael zaviazal opustiť Sinaj – **zmluva podpísaná v marci 1979**. izrael získal formálne uznanie svojej existencie vrátane južnej hranice, voľnú plavbu Suezom a právo nákupu egyptskej ropy za svetové ceny. Ostatné arabské štáty a OOP sa postavili proti zmluve.

Izrael:

- až do konca 19.storočia žili Židia roztrúsení po celom svete, kde utvárali komunity. Na konci 19.storočia sa utvárala okolo maďarského židovského utečenca Teodora Herzla organizovaná skupina ľudí, pod názvom Zionisti. Hlásali právo Židov na svoj niekdajší slávny štát - Judeu resp. Izrael. V roku 1918 sa rozpadla Osmanská ríša a Veľká Británia (VB) prisľúbila územie aj Židom a palestínskym Arabom nezávislosť a to na tom istom území ako Židom. Po tom, ako sa svet dozvedel o osude Židov počas druhej svetovej vojny, vydali svetové mocnosti pod záštitou OSN v roku 1947 rezolúciu, kde prerozdělili územie Izraelu na židovskú a arabskú komunitu, pričom Jeruzalem ako hlavné mesto malo ostať samostatnou, nikomu patriacou časťou štátu. Obe krajiny rezolúciu odmietli, VB sa vzdala svojho mandátu nad týmto územím, na čo ako reakciu 14.5.1948 vyhlásil Izrael svoju nezávislosť.

Palestína:

- OOP(Organizácia oslobodenia Palestíny) v r. 1974 získala štatút pozorovateľa v OSN a o rok neskôr prispela k prijatiu rezolúcie Valného zhromaždenia OSN č.3379, ktorá právo prehlasovala sionizmus za druh rasizmu.

- v 70. a 80. rokoch – teroristické útoky za účasti OOP (napr.útok na výpravu izraelských športovcov na OH v Mníchove 1972, únos talianskej výletnej lode Achille Lauro v r. 1985,...)

- Arafat sa snažil o zmenu politiky OOP, ktorá sa v r. 1988 zriekla násillia ako prostriedku politického boja.

- v novembri 1988 sa v Alžírsku zišla Palestínska národná rada ako najvyšší zákonodárny orgán a vyhlásila nezávislý palestínsky štát. Znamenalo to, že Oop de facto uznala existenciu štátu Izrael – mierové procesy zahájené na jeseň 1991 v Madride schôdkou Izraela a OOP – dohoda na jeseň 1993 o poskytnutí obmedzenej autonómie palestínskym Arabom v okupovano, Jerichu na západ. brehu Jordána a v pásme Gazy. Realizácia dohody dodnes nedovŕšená. V roku 2007 sa konala ďalšia mierová konferencia v Annapolise, kde Palestínčania sa vyjadrili, že neschvália text, ktorý bude zaväzovať k uznaniu Izraela ako židovského štátu, lebo žiadna krajina na svete sa nedefinuje príslušnosťou k určitej viere.

